

گفت و گو با پرنده شناس فنلاندی درباره آخرین درنای سیبری

گفتم جاسوسم اما جاسوس درناها!

| مهدی بازگانی |

مهدی بازگانی

عاشق پرندگان است، اما خانه‌اش پر از گربه است، ویلایی در رویان مازندران دارد که به سبک خانه‌های فنلاندی از چوب ساخته شده است. این ورسالو جانور شناس و پرنده شناس فنلاندی است که مدت‌هاست در مازندران زندگی می‌کند. خانه‌ای زیبا پر از خرت و پرت و خاطر و عکس پرندگان، برای ما ایرانی‌ها جای چشم چرخاندن در خانه‌ای تماما چوبی و پر از دبدب‌های جورواجور، زیبا و در عین حال همراه با حسسی غریب است. اما مسافر فنلاندی ماسال هاست که در این خانه که خودش چوبش را از فنلاند آورده از پرندگان می‌خواند و می‌گوید و جالب این که گربه‌ها و مرغ‌ها در حیاط او کنار هم در صلح و صفای زندگی می‌کنند. با او در باره درناها، پرندهای که برایش دل می‌سوزاند و برای حفاظتش در ایران آن‌جا می‌آید و کثرت کرده صحبت کردیم. خانم ورسالو با بلخند و حرارت قصه تلخ انقراض پرندگان را بر ایمان روایت کرد، از اختلاف‌هایی که بین فریدونکناری و سرخرودی و از برمی در آوردن باغ پرندگان به شهر خود و وجود دارد گله کرد و باز از امید، آخرین درنای سیبری سخن گفت.

شما درباره علل پرندگان علاوه بر عمل معمولی‌ای که گفته می‌شود مسأله اقتصادی مردم و کشاورزان را مثال آوردید، می‌خواهم بپرسم اگر مشکل اقتصادی مردم حل شود دیگر به سمت شکار نمی‌روند؟ یا این قاجاق پرندگان یا حیات وحش به صورت یک تجارت پر درآمد در آمده است و جلوگیری از آن خیلی سخت است؟

در قدیم یعنی آن زمانی که من آمدم مردم ۳۰ میلیون نفر بودند، اما الان بیش از ۷۰ میلیون هستند. آن دوره مشکل اقتصادی این قدر نبود که طبیعت مورد بهره‌برداری غیرقانونی قرار گیرد، روی همین حساب این تورهایی که برای صید است الان زیاد شده‌اند. شکارچی‌ها و مسأله صید که هست و در همه جای دنیا هست. اگر چه این اثر شکار یا صید بی‌رویه باز هم کمتر می‌شود، ولی چرا اقدام می‌کنند به صید بی‌رویه؟ علتش معلوم است. دوستان پیش دامگاه‌ها به شکلی بود که کشاورزان می‌گویند کشاورزان بدون تأثیر قوی بزرگ اقدام به شکار می‌کنند. علتش چیست؟ به نظر من کشاورزها در این‌جا از کشاورزیشان پول و درآمد کافی کسب نمی‌کنند و این علت ریشه‌ای است، چرا به سراغ این علت نمی‌رویم. مطمئنا اولین چیزی که آدمی را به کار غیرقانونی می‌اندازد، نیاز به پول است. من در طی این سال‌ها می‌دیدم که واقعا از کشاورزان پشتیبانی نمی‌کنند. اما سوال من این است که چرا آنها کارهایی که برای بهبود کشاورزی نیاز بود را انجام ندادند تا نیاز و پول محرک کارهای غیرقانونی باشد.

غیر دولتی یا این جالش رویه‌رو هستنید که باید با مردم کار کنید، در حالی که مقصر وضع موجود آنها نیستند!

شما اگر یک تشکل مردمی هستنید می‌دانید که باید با مردم کار کنید. وقتی شما با ناراحتی انتقاد می‌کنید و آنها نیز ناراحت هستند، موضوع آگاهی بخشی منتفی می‌شود. دیگر شما چیز مثبتی نمی‌توانید به جامعه بدهید. مسأله از این نظر خاص و مهم است که بحث پرندگان زوایای مختلفی دارد که در تحلیل ماجرا باید همه آن ابعاد دیده شود. مسأله حالتی چندبعدی دارد. شما نمی‌توانید از کشاورزان حمایت نکنید و بعد از آنها بخواهید در زمینه پرندگان و محیط زیستشان قانون را رعایت کنید.

کشاورزها در این‌جا از کشاورزیشان پول و درآمد کافی کسب نمی‌کنند و این علت ریشه‌ای است، چرا به سراغ این علت نمی‌رویم. مطمئنا اولین چیزی که آدمی را به کار غیرقانونی می‌اندازد، نیاز به پول است. من در طی این سال‌ها می‌دیدم که واقعا از کشاورزان پشتیبانی نمی‌کنند.

با این وصف شما گیاه‌خوار هستنید؟ درست حدس زدم؟

البته گیاهان هم در حال انقراض هستند. گیاهخواران اصولی دارند که می‌گویند باید هیچ حیوانی کشته نشود. چطور در هند می‌شود زندگی کرد بدون کشتن حیوان، ولی در جای دیگر نمی‌شود. آن‌جا جمعیت بسیار زیادی دارند، ولی پرندها در آن‌جا هستند و در کنار خیابان و هر جایی راحت زندگی می‌کنند. حتی در محله‌های خیلی فقیر هم کسی به پرندگان کاری نداشت. این خیلی قشنگ بود. مگر آنها از نظر اقتصادی به آن گوشت نیاز نداشتند. من هم یک کم بر آن عقیده هستم!

مثل فنلاند در این زمینه وجود دارد که ما می‌توانیم از آن استفاده کنیم؟

اول این که مشکل ما این است که خود ما موراها هم نمی‌فهمند که فلسفه این کار و اهمیت آن چیست. شخصیت این محیط‌بانان و مامورها باید به گونه‌ای باشد که مردم را جلب کنند. این خیلی مهم است. دوست داشتم موضوع به شما امکان می‌دهد که بیشتر در افکار عمومی تأثیر داشته باشید. دیگر این که بچه‌ها خیلی مهم و تأثیرگذار هستند در آینده. بچه‌ها از دوره کودکی در خانواده می‌روند، می‌بینند و بعد به محیط آموزشی مدرسه می‌روند. وقتی بچه‌ها را از مدرسه برای اطلاعات گیاهان به محیط جنگلی می‌برند در ذهنشان فرهنگ بر خورد با محیط جایگز می‌شود. تماس با طبیعت برای بچه‌ها خیلی مهم است، نه فقط از کتاب. اگر شما از طریق کتاب بگویید دست زن، او بر عکس شما می‌زند. وقتی که از بچگی آموزش می‌دهید، یقین بدانید اینها در بزرگسالی محیط‌بان خوبی می‌شوند. من ۱۰ سالگی بیشتر طول نمی‌کشید. این زمان زیادی نیست، ببینید من الان پنجاه‌سال است که درباره محیط زیست پرندگان کار می‌کنم. من دیدم که سی‌سال پیش خیلی بهتر بود. اگر آن موقع بچه‌ها در مدارس تربیت می‌شدند، خودشان الان محیط‌بان بودند ولی متأسفانه این نشد. آن تربیت باید در مدارس شروع شود. ما همیشه عجله داریم و با عجله کاری از پیش نمی‌بریم. برای همین ما چند سالی است که می‌خواهیم در فریدونکنار برج پرندگان تأسیس کنیم. اما دولت فنلاند که می‌خواهد در این زمینه پول بدهد شرطی دارد و آن هم این‌که این برج باید برای بازدید و آموزش کودکان هم مفید باشد. نه این‌که فقط برای تجارت و توریسم باشد. من امیدوارم که دانشگاه سبزی بتواند با سفارت فنلاند در ایران این کار را پیش ببرد.

مدت ایرانی‌ام به دلیل این‌که در ایران هستنید، چه چیزی شما را مقیم و پایگیر ایران کرده است؟

بله من مدت زیادی است در مازندران ساکنم. الان با خیلی از دامگاه دارانی که سال‌ها قبل از آنها عکس می‌گرفتم دوستان هستند. خیلی‌ها از قدیم که من برای عکاسی می‌رفتم دوست من مانده‌اند. در واقع آنها بزرگ شده‌اند. اخبار پرندگان را آنها به من می‌دهند و این خیلی خوب است. ایران طبیعت خیلی زیبا و متنوعی دارد. خوب برای منی که سرمای فنلاند را تجربه کرده‌ام آفتابش جذاب است. می‌دانید زندگی و سرنوشت من با ایران گره خورد. زندگی‌ام از کانادا آغاز شد. آن‌جا به دنیا آمدم، فنلاند بزرگ شدم و در آمریکا به تحصیلاتم ادامه دادم. با همسرم آقای توکللی در دانشگاه UCLA آمریکا نشاءم و بعدها با هم ازدواج کردیم. در دورانی که تحصیلاتم را ادامه می‌دادم به توریسم مسل دچار شدم و دو، سه‌سال در بیمارستان بستری شدم. شاید برای شما جالب باشد که من فوق لیسانس ژورنالیسم هم گرفته‌ام. من و همسر ایرانی‌ام به دلیل این‌که تفاهم نداشتیم از هم جدا شدیم. او به آمریکا برگشت و من و دو فرزندم در ایران ماندگار شدیم. این را هم بگویم که دوره‌های زیادی را در ایران تجربه کردم. یک زمانی این‌جا ارتباط با خارج نداشت و همه نگاه‌ها مظلون بود. آن موقع من حاصل تحقیقاتم را در اختیار موسسه جهانی درناها قرار دادم. یادم هست آن سال‌ها عده‌ای به من نسبت جاسوسی داده بودند. من هم گفتم درست است. من جاسوسم اما جاسوس درناها!

بزرگترین سد ایران یعنی سد شرفارود استان گیلان برای خودش ماجریایی شده است. از یکسو سازمان محیط‌زیست ادامه اجرای آن را منتفی می‌داند و از سوی دیگر استاندار گیلان ضمن انتقاد از محیط‌زیست اصرار بر ساخت آن دارد و دولت با هر روز تأخیر در اجرای پروژه به پیمانکار چینی خسارت پرداخت می‌کند. این وسط باز هم بحث نافرمانی‌های دیگر سازمان‌ها و نادیده‌انگاشتن سازمان محیط‌زیست مطرح می‌شود. سازمانی که در این ۲ سال شاید پرکارتر از دیگر سازمان‌ها بوده چراکه برای احیای محیط‌زیست به شدت تخریب شده در طی سالیان گذشته کار بسیار سخت و طاقت‌فرسای دارد. از یک‌طرف باید پاسخگوی مردم و رسانه باشد و از طرف دیگر باید با کارشناسی‌ها و غیرقانونی عمل کردن سایر نهادها دست‌وپنجه نرم کند. یکی از این درگیری‌ها همین مسأله سد شرفارود است. این سد در شهرستان رضوانشهر استان گیلان واقع شده و به گفته مسئولان بزرگترین سد مخزنی ایران است که در حال حاضر به یکی از پرمناقشه‌ترین موضوعات زیست‌محیطی استان گیلان تبدیل شده است. سدسازی موضوعی است که در کشورهای پیشرفته به حاشیه رانده شده ولی هنوز در کشور ما مظهر توسعه به شمار می‌رود. سدی که استاندار گیلان قویا بر ساخت آن بافشاری می‌کند و آن را برای توسعه گیلان و کشاورزی ضروری می‌داند و حاضر است به هر قیمتی که شده آن را اجرایی کند. در صورتی که به گفته‌های و کارشناسان محیط‌زیست این سد فواید انسانی و زیست‌محیطی غیرقابل جبرانی به همراه خود دارد. یکی از این اثرات منفی ناپودی بیش از ۱۰۰ هکتار از جنگل‌های هیرکانی است. در این مسیر به نظر می‌رسد که شرکت‌هایی هم به دلیل منافعی که از اجرایی شدن آن حمایت می‌کنند شرکت‌های مثل شرکت شرفارود و چوکا که می‌توانند از حجم وسیعی از درختان قطع شده استفاده کنند سد شرفارود قرار

است آبشرب شهرستان‌های رضوانشهر و پره سر، آب کشاورزی، آب موردنیاز صنعت و همچنین آب موردنیاز برای تولید انرژی برق آبی را تأمین کند اما کارشناسان محیط‌زیست معتقدند که اگر درختان این منطقه به منظور ساخت سد قطع شوند علاوه بر این‌که بروز سیلاب در منطقه را محتمل‌تر می‌کند، همچنین باعث افزایش فرسایش و لغزش‌های متعدد در زمین در منطقه می‌شود. اثرات انسانی آن می‌توان به آوار شدن اهالی روستاهایی اشاره کرد که در مسیر ساخت این سد به زیر آب می‌روند. بنابراین اهالی آن منطقه که به شدت به زادگاه خود را لحاظ امر از معاش وابسته هستند، مجبور می‌شوند به شهرهای نزدیک مهاجرت کنند که با وجود پایین بودن فرصت‌های شغلی نسبت به مهاجرتی که دارند و بالا از کتاب. اگر شما از طریق کتاب بگویید دست زن، او بر عکس شما می‌زند. وقتی که از بچگی آموزش می‌دهید، یقین بدانید اینها در بزرگسالی محیط‌بان خوبی می‌شوند. من ۱۰ سالگی بیشتر طول نمی‌کشید. این زمان زیادی نیست، ببینید من الان پنجاه‌سال است که درباره محیط زیست پرندگان کار می‌کنم. من دیدم که سی‌سال پیش خیلی بهتر بود. اگر آن موقع بچه‌ها در مدارس تربیت می‌شدند، خودشان الان محیط‌بان بودند ولی متأسفانه این نشد. آن تربیت باید در مدارس شروع شود. ما همیشه عجله داریم و با عجله کاری از پیش نمی‌بریم. برای همین ما چند سالی است که می‌خواهیم در فریدونکنار برج پرندگان تأسیس کنیم. اما دولت فنلاند که می‌خواهد در این زمینه پول بدهد شرطی دارد و آن هم این‌که این برج باید برای بازدید و آموزش کودکان هم مفید باشد. نه این‌که فقط برای تجارت و توریسم باشد. من امیدوارم که دانشگاه سبزی بتواند با سفارت فنلاند در ایران این کار را پیش ببرد.

معاونت دفتر ارز برای محیط‌زیست: در احداث پروژه سد شرفارود قانون رعایت نشده‌است

شفارود، سدی بدون مجوز با ۲۰۰۰ میلیاردی

| بهروز مهدیزاده |

دکتر کیخا به همراه نماینده سازمان ملل برای بازدید از تالاب انزلی و به مناسبت فرارسیدن روز جهانی تالاب هفته گذشته به انزلی آمد و در گفت‌وگو با «شهرود» نظر سازمان در مورد سد شرفارود را منفی دانست و ضمن اعلام بی‌خبری از این‌که سد شرفارود در حال ساخت است، تأکید کرد، پاسخ معاونت محیط‌زیست طبیعی در اجرای سد شرفارود منفی بود و ما هیچ مجوزی برای فعالیت اجرای سد صادر نکردیم و اگر هم الان دارند فعالیت می‌کنند غیرقانونی است. این گفته‌ها که در سایت‌های محلی هم منتشر شد واکنش‌های متعددی از سوی استانداری گیلان در پی داشت که در نهایت نجفی استاندار گیلان ضمن انتقاد شدید از اظهارات دکتر کیخا بیان داشت: «پروژه سد شرفارود تنها پروژه‌ای بود که در سال گذشته از فاینانس چین بهره گرفته است. معاون اول رئیس‌جمهوری اظهار کرد: اگر مشکل اجرای این سد با محیط‌زیست حل نشده به من این مسأله را گزارش کنید و معصومه ابتکار رئیس سازمان محیط‌زیست نیز از علاقه خود برای حل مشکل خبر داده است اما به‌رغم این مسأله معاون سازمان محیط‌زیست کشور در سفر به گیلان در گفت‌وگو با یکی از رسانه‌ها اظهارات نسنجیده‌ای مطرح می‌کند. انتقاد نجفی فقط به معاون سازمان محیط‌زیست ختم نشده، وی به رسانه‌هایی که این نقل قول را از دکتر کیخا منتشر کرده بود انتقاد کرد و گفت: «رسانه‌ها نباید در این خصوص بزرگنمایی کنند و اظهارات نسنجیده یک فرد را که درست برخلاف نظر رئیسش بوده را انتشار دهند». دکتر نجفی در دیگر سخنانش باز هم دکتر کیخا را مورد انتقاد قرار داد و افزود: «آن فرد برای این‌که می‌خواهد در انتخابات آینده شرکت کند چنین اظهارات نسنجیده‌ای به زبان می‌آورد»

معاونت دفتر ارز برای محیط‌زیست: در احداث پروژه سد شرفارود قانون رعایت نشده‌است

اما حمید جلالوندی، مدیرکل دفتر ارزیابی زیست‌محیطی در واکنش به اظهارات استاندار گیلان به «شهرود» در خصوص سد شرفارود تصریح می‌کند: سازمان محیط‌زیست بنابر ملاحظات خودش نمی‌تواند مجوزی برای اجرای این پروژه بدهد. یکی به خاطر مسائل ماهیتی این پروژه که همان تخریب جنگل‌های کهن است که عملاً باوزارت نیرو و سازمان مراتع و جنگل‌های محافظت‌شده است.

مدیر کل دفتر ارزیابی ضمن این‌که سازمان از نظر مبنایی باین پروژه مخالفت‌است تأکید می‌کند: از نظر

سد شرفارود قرار است آبشرب، آب کشاورزی، آب موردنیاز برای صنعت و تولید انرژی برق آبی را تأمین کند اما کارشناسان محیط‌زیست معتقدند که اگر درختان این منطقه قطع شوند علاوه بر این‌که بروز سیلاب در منطقه را محتمل‌تر می‌کند، باعث افزایش فرسایش و لغزش‌های متعدد در زمین در منطقه می‌شود. اثرات انسانی آن می‌توان به آوار شدن اهالی روستاهایی اشاره کرد که در مسیر ساخت این سد به زیر آب می‌روند. بنابراین اهالی آن منطقه که به شدت به زادگاه خود را لحاظ امر از معاش وابسته هستند، مجبور می‌شوند به شهرهای نزدیک مهاجرت کنند که با وجود پایین بودن فرصت‌های شغلی نسبت به مهاجرتی که دارند و بالا از کتاب. اگر شما از طریق کتاب بگویید دست زن، او بر عکس شما می‌زند. وقتی که از بچگی آموزش می‌دهید، یقین بدانید اینها در بزرگسالی محیط‌بان خوبی می‌شوند. من ۱۰ سالگی بیشتر طول نمی‌کشید. این زمان زیادی نیست، ببینید من الان پنجاه‌سال است که درباره محیط زیست پرندگان کار می‌کنم. من دیدم که سی‌سال پیش خیلی بهتر بود. اگر آن موقع بچه‌ها در مدارس تربیت می‌شدند، خودشان الان محیط‌بان بودند ولی متأسفانه این نشد. آن تربیت باید در مدارس شروع شود. ما همیشه عجله داریم و با عجله کاری از پیش نمی‌بریم. برای همین ما چند سالی است که می‌خواهیم در فریدونکنار برج پرندگان تأسیس کنیم. اما دولت فنلاند که می‌خواهد در این زمینه پول بدهد شرطی دارد و آن هم این‌که این برج باید برای بازدید و آموزش کودکان هم مفید باشد. نه این‌که فقط برای تجارت و توریسم باشد. من امیدوارم که دانشگاه سبزی بتواند با سفارت فنلاند در ایران این کار را پیش ببرد.

وزارت نیرو و دولت قبیلی مجوز ساخت دارد

شرفارود به مانند سایر پروژه‌های عمرانی بزرگ بدون ارایه ارزیابی زیست‌محیطی مجوز گرفت و اجرایی شد. در نتیجه این موضوعات در دولت جدید که به روی کار آمدن دکتر ابتکار روح تازای در کالبد محیط‌زیست دمیده شد، به جالش جدیدی برای سازمان‌ها و دیگر نهادها تبدیل شده است. در گزارش مورخ ۲۵ فروردین ۹۳ «شهرود» از قول دکتر منصدی، معاون محیط‌زیست انسانی سازمان محیط‌زیست، آمده که این پروژه هنوز گزارش ارزیابی زیست‌محیطی ندارد و ساخت آن منتفی است و اگر گزارش ارزیابی آن به دست سازمان برسد و این گزارش از سوی سازمان تأیید شود آن موقع است که امرگت مجری این پروژه می‌تواند کار خود را آغاز کند اما کار سازمان ارزیابی را تأیید نکرده محیط‌زیست برای احداث سد صادر نمی‌شود. مجوزی که تاکنون از سوی سازمان محیط‌زیست داده نشده ولی سد شرفارود مدتی است که در حال اجراست. همچنین در گفت‌وگو با «شهرود» با علیرضا رحمتی، معاون دفتر ارزیابی محیط‌زیست در شماره ۲۸۸ این روزنامه مورخ ۶ اسفند ۹۲ به اثرات منفی سد شرفارود اشاره شد. آن گفت‌وگو معاون دفتر ارزیابی محیط‌زیست در «شهرود» گفت: «در مورد سد شرفارود در گیلان چون بحث جنایت جنگلی مطرح بود، یعنی قرار بود برای احداث سد ۲۵۰ هکتار جنگل نابود شود هنوز سازمان مجوزی برای اجرا نداده است و به دلیل ارایه نشدن ارزیابی زیست‌محیطی هیچ‌گونه مجوز قانونی برای اجراء صادر نشده است اما اجرای آن به دلیل بحث فاینانس اعتباری یا دریافت بودجه شروع شد و چند سال است که در حال اجراست. در مقابل سازمان محیط‌زیست با اجرای آن مخالف است چون این سد حجم بسیار زیادی را پاکت‌رانشی جنگل را به همراه دارد. در حال حاضر دیوان محاسبات در حال بررسی این پروژه است و امیدواریم سازمان دیوان محاسبات حکم به توقف پروژه بدهد. بعد از این حرف‌و‌حادثه‌ها ظاهر این پروژه متوقف نشده و همچنان در حال اجراست. **اظهار نظر‌های معاون سازمان محیط‌زیست و استانداری گیلان**

ماجرای اجرایی شدن پروژه‌های بدون مجوز محیط‌زیست دستان تازه‌ای نیست، در گوشه و کنار این سرزمین از این دست پروژه‌ها زیاد دیده می‌شود مثل پروژه انتقال آب سبزکوه، انتقال آب پشت‌آباد که همگی بدون مجوز ولی در حال اجرا هستند. پروژه‌هایی که همگی به نوعی محیط‌زیست را نابود می‌کنند و خسارات زیادی به همراه دارند. حال باید دید مناقشه سد شرفارود حل می‌شود یا این‌که شاید پرونده به مراجع قانونی و نظارتی بالاتر راجع می‌شود؟

● ● ●